

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

203303

กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน
MIGRATION PROCESS OF THAI-TRADITIONAL
WOMEN MASSAGER FROM ISAN RURAL

นางสาววิญญนา สันฐาน

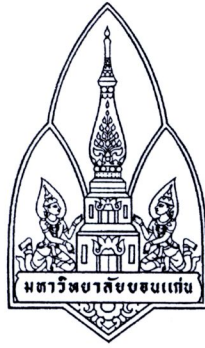
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2554

203303

กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน

MIGRATION PROCESS OF THAI-TRADITIONAL

WOMEN MASSAGER FROM ISAN RURAL

นางสาวขวัญชนก สันฐาน

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๔

กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน

นางสาวขวัญชนก ล้นฐาน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2554

**MIGRATION PROCESS OF THAI-TRADITIONAL WOMEN
MASSAGER FROM ISAN RURAL**

MISS KWANCHANOK SANTHAN

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN DEVELOPMENT SOCIOLOGY
GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY**

2011

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา

ชื่อวิทยานิพนธ์ : กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ : นางสาว ขวัญชนก สันฐาน

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ : อาจารย์ ดร.มณีนมัย ทองอยู่ ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัช สุทธิกุลสมบัติ กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณฤทัย อายุวัฒน์ กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คุณฤทัย อายุวัฒน์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ลำปาง แม่นม้าย)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เขียวลักษณ์ อภิชาติวิมลภ)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขวัญชนก สันฐาน. 2554. กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ. ดร.คุณฤทัย อายุวัฒน์

บทคัดย่อ

203303

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงในกลุ่มอาชีพนวดแผนไทย และผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงอาชีพนวดแผนไทยในชนบทอีสาน ทั้งต่อตัวผู้ย้ายถิ่นเอง ครอบครัว และชุมชน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือผู้รู้ สมาชิกในครอบครัวและตัวของผู้หญิงย้ายถิ่นเพื่อไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย ในพื้นที่หมู่บ้านเด่นราษฎร์ จ.ร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการย้ายถิ่นของหญิงอาชีพนวดแผนไทย เป็นกระบวนการย้ายถิ่นที่มีแบบแผนและมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยมีขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจย้ายถิ่นไปถึงการเข้าทำงานนวดแผนไทยในถิ่นปลายทางซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรุงเทพฯ ส่วนผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นของผู้หญิงไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย (1) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ทั้งระดับบุคคล และครอบครัวของผู้หญิงย้ายถิ่นมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีเงินออม และสามารถชำระหนี้ได้ มีโอกาสได้ไปทำงานต่างประเทศ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนของเงินทุนในชุมชนด้วย (2) ด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่า หญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยเริ่มมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกับคนในครอบครัวและชุมชน ลูกของหญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยขาดความอบอุ่น เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก แต่อย่างไรก็ตามหญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยยังได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนว่าเป็นลูกสาวดีมีความกตัญญูต่อพ่อแม่และครอบครัว (3) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ครอบครัวยังมีการใช้ที่ดินทำกินในการทำเกษตร โดยเฉพาะการทำนา ซึ่งหญิงย้ายถิ่นอาชีพนวดแผนไทยส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวใช้เป็นทุนในการทำนาทุกปี อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า มีบางครอบครัวของหญิงย้ายถิ่นได้ส่งเงินมาสนับสนุนกิจกรรมทางการเกษตร ได้แก่ การซื้อยาฆ่าแมลง และปุ๋ยเคมี รวมถึงการปลูกยูคาลิปตัสในที่ดินของตนเองแทนการทำนา ทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ดินเสื่อมสภาพ

Kwanchanok Santhan. 2011. **Migration Process of Thai-Traditional Women Massager**

from ISAN Rural. Master of Arts Thesis in Development Sociology, Graduated School,
Khon Kaen University.

Thesis Advisor : Asst. Prof. Dr. Dusadee Ayuwat

Abstract

203303

The objectives of this qualitative research were to study the process of migration of Thai professional massage women and to study impact of migration of Thai professional massage women from the Northeast of Thailand (Isan) in frame of themselves, household and community. Data was collected through the field research data and in-depth interviews as well as participatory and non-participatory observations. All of datum was collected from the key informant, community leaders, family members of migration of Thai professional massage women from Ban Denrat, Roi Et. The findings were summarized as follows: The migrant process of Thai professional massage women were structured process and a clear focus by the decision making process of migration to work in the destination of Thai massage. The most of them are found in Bangkok which the impact caused by the migration of Thai professional massage women as: (1) Economy of person, migrant women and their families are improved. They can save money, repayment capability. There is the opportunity to work abroad and it also results in the flow of capital in the community (2) The society, culture, female migration was far away from relationship family and community. Children lack the warmth of woman, families are disputed, but the family level to be accepted from people in community that good daughter (3) The environment family was also used land farming, especially paddy cultivation, the migrant women send back remittances to their families for paddy cultivation every year, however, researcher found that some families of migrant women send money to support activities in agriculture such as pesticides, fertilizers and they grown eucalyptus Darling Harbor in their own land instead of paddy cultivation. The community environment changed, such as soil degradation.

งานวิทยานิพนธ์นี้ขอมอบส่วนดีให้บุพการี ครูบาอาจารย์
และชาวบ้านเด่นราษฎร์ทุกคน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คุชฎิ อาวุธวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ให้กำลังใจและดูแลสั่งสอนชี้แนะอย่างอดทน และให้คำแนะนำ ทำให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. มณีนัย ทองอยู่ ที่อนุเคราะห์มาเป็นประธานกรรมการ สอบในครั้งนี้และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธวัช สุทธิกุลสมบัติ กรรมการสอบที่ได้กรุณาให้ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนขอขอบพระคุณอาจารย์เกียรติชัย สารเสวต ที่ได้กรุณา มาเป็นกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์และให้คำชี้แนะในการเขียนงานวิทยานิพนธ์ที่เป็น ประโยชน์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา ทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ โดยเฉพาะอาจารย์ สมใจ ศรีหาล้า อาจารย์ผู้อยู่เบื้องหลังที่ให้คำปรึกษา ในการเขียนงานวิทยานิพนธ์จนสำเร็จได้ด้วยดี ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ นักศึกษาร่วมหลักสูตรที่ คอยเป็นกำลังใจ ให้ประสบการณ์ความรู้ที่หลากหลาย ให้กำลังใจ และคอยช่วยเหลือทุก ๆ เรื่อง

ผู้วิจัยขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนในการทำ การวิจัยและขอขอบพระคุณ ชาวบ้านเด่นราษฎร์ทุกคน ที่ให้โอกาสการทำงานในพื้นที่ เรียนรู้การ ทำงานและชีวิตการทำงาน ให้ข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์

ผู้ที่มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ คือ พ่อประจวบ สันฐาน และแม่พยอม สันฐาน ที่ให้ชีวิตและดูแล ชีวิตทั้งชีวิต พระคุณอันยิ่งใหญ่ที่มีอาภรณ์ทักได้หมด และครอบครัวสามีคุณธนภดต์ รักขนาม ลูกสาวลูกชาย ค.ญ.อนัฒมา ค.ช.ปรมัตถ์ รักขนาม ผู้คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดเวลา รวมถึงน้องชายหลานชายนายสงบ และค.ช.อัษฎาวุธ สันฐาน ขอขอบคุณพี่สังคม สุภรัตนกุล อาจารย์ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ และคุณจิตติรัตน์ เวทย์ศิริยานันท์ ที่ให้กำลังใจ ชี้แนะเมื่อมีปัญหา

ขอขอบคุณพี่น้องสังคมวิทยาทั้งป.เอก และ ป.โท ที่ฟันฝ่าอุปสรรคพร้อมๆ กัน ต่างให้ กำลังใจต่อกัน ทำให้เห็นมิตรภาพของชาวสังคมวิทยา ได้แก่ พระศรีธาดู น้องโสภณ ยูปี จอห์น น้องเอ็น พี่โชติ พี่จอย พี่ด้อม พี่ปุ๋ย พี่เอ็ก พี่อ้อย น้องนิกกี้ น้องมิม น้องชาย น้องไอ น้องทีบอร์ และอีกหลายคนที่ไม่ได้กล่าวไม่หมด ที่คอยเป็นกำลังใจให้ในการทำงานในช่วงสอบ

ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน ที่ให้โอกาส การศึกษาครั้งนี้

ขวัญชนก สันฐาน

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ข

คำอุทิศ

ค

กิตติกรรมประกาศ

ง

สารบัญภาพ

ช

บทที่ 1 บทนำ

1.	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2.	คำถามในการวิจัย	4
3.	วัตถุประสงค์การวิจัย	4
4.	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
5.	ขอบเขตของการวิจัย	5
6.	นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.	แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและกระบวนการย้ายถิ่น	7
2.	แนวคิดเกี่ยวกับเพศและบทบาทเพศ	18
3.	ทฤษฎีการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม	23
4.	แนวคิดเกี่ยวกับการนวด	25
5.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
6.	กรอบแนวคิดในการวิจัย	39

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

1.	รูปแบบการวิจัย	42
2.	พื้นที่ในการทำวิจัย	42
3.	หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์	42
4.	ผู้ให้ข้อมูล	43
5.	วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
6.	การเก็บรวบรวมข้อมูล	45

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
7. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	50
8. การนำเสนอผลการวิจัย	50
9. จริยธรรมในการวิจัย	51
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการอภิปรายผล	
1. ภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่น	52
2. สาเหตุการย้ายถิ่นของผู้หญิงย้ายถิ่น ไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย	75
3. การย้ายถิ่นของผู้หญิงไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย	89
4. ผลกระทบการย้ายถิ่นของผู้หญิงไปประกอบอาชีพนวดแผนไทย	110
5. การอภิปรายผลการวิจัย	125
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	
1. วัตถุประสงค์การวิจัย	129
2. ระเบียบวิธีวิจัย	129
3. สรุปผลการวิจัย	131
4. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	137
เอกสารอ้างอิง	139
ภาคผนวก	143
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	144
ภาคผนวก ข แผนที่ชุมชน	148
ภาคผนวก ค ผู้ให้ข้อมูล	151
ประวัติผู้เขียน	160

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย	41
ภาพที่ 2 ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้าน	149
ภาพที่ 3 แผนที่หมู่บ้าน	150